

Andrea Železná

**Vyjadřování všeobecného lidského konatele v angličtině a francouzštině
(kontrastivní pohled na francouzské *on*)**

The general human agent in English and French (A contrastive view of the French *on*)

Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta, Ústav anglického jazyka a didaktiky
Praha, leden 2011

Oponentský posudek diplomové práce

Diplomová práce Andrey Železné je příspěvek ke konfrontačnímu studiu angličtiny, v němž je francouzština jazyk výchozí a angličtina jazyk cílový. Tento směr je v případě zkoumaného jevu opodstatněn skutečností, že francouzština disponuje formálně distinktivním vyjadřovacím prostředkem, obecným zájmenem *on*, zatímco v angličtině vlastní *man*-ové zájmeno v průběhu historického vývoje zaniklo. Prostředky, které je v současné angličtině nahrazují, jsou buď stylisticky a/nebo sémanticky omezeny. Nejbližší sémantický ekvivalent francouzského *on*, anglické *one*, je stylisticky příznakové a liší se též syntakticky, neboť na rozdíl od francouzského *on*, které má pouze funkci podmětu, *one* se vyskytuje též jako objektový komplement a posesivní determinátor. Ostatní zájmenné prostředky vznikly ze sekundárních funkcí zájmen osobních a jsou kromě příznaků stylistických příznakové i sémanticky: *we* explicitně zahrnuje mluvčího, *you* posluchače a *they* je explicitně vylučuje. Kromě explicitních protějšků, zahrnujících vedle zájmen substantiva, autorka pojednává i o prostředcích, které obecného konatele implikují, a o ostatních odchylných ekvivalentech.

Autorka náležitě vychází ze sémantiky zájmena *on*, která tvoří základ pro klasifikaci překladových ekvivalentů podle reference generické, neurčité a určité. Francouzský termín neurčité osobní zájmeno vystihuje lépe než obvyklé označení všeobecný lidský konatel nejen tuto sémantickou škálu, ale i skutečnost, že *on* má sémantickou roli konatele jen u sloves akčních, kdežto u jiných sloves jde o obecného proživatele, recipienta atd. Funkci tohoto zájmena by bylo možno označit jako despecifikaci, dekonkretizaci původce děje, zahrnující všechny stupně od obecného původce děje po původce specifického. V případě neurčité reference je relevantní lišit referenci nspecifickou a specifickou, neboť nespecifická tvoří mezistupeň mezi referencí generickou a neurčitou specifickou (viz článek R. Pípalové, *Philologica Pragensia* 31/1988). Autorka se touto otázkou nezabývá, avšak z uvedených příkladů vyplývá, že jde většinou o referenci nspecifickou, tj. původce děje nelze identifikovat nebo je děj alespoň tak prezentován. Naproti tomu neurčitá reference specifická stojí blíže k referenci určité.

Zvolená metodologie a způsob zpracování předkládá zkoumaný jev v celé jeho problematice a vede k plausibilním závěrům. V rámci základní klasifikace podle reference generické, neurčité a určité jsou ekvivalenty v každé skupině dále tříděny podle realizační formy na substantivní fráze, implikované ekvivalenty a další odchylné ekvivalenty. Autorka rovněž zaznamenává případy, v nichž se reference anglických protějšků liší (zpravidla jde o zúžení generičnosti). Přesvědčivosti analýzy některých příkladů, zejména pokud jde o zájmeno *they*, ale i jinde, by prospěl předchozí kontext, bez něhož druh reference nelze jednoznačně určit.

V analýze implikovaných a dalších odchylných ekvivalentů by bylo užitečné vymezit případy, které obecného (nebo jiného) konatele neimplikují. Obecně lze říci, že implikace konatele vyplývá z přítomnosti slovesného tvaru, a to i tvarů nefinitních a nominalizací. To platí i pro sponové predikace a existenciální konstrukci: sponová predikace s extraponovaným infinitivem (ex 55, s. 44) konatele strukturně implikuje, avšak v případě *it is clear/obvious that* (exx 56, 57, s. 44) je lidský účastník v sdělovaném obsahu implikován jen pragmaticky. Také v uvedených příkladech existenciální konstrukce (s. 45) implikace konatele vyplývá

z přítomnosti slovesného tvaru nebo nomina actionis (*to class, surprising, a demand*) avšak nikoliv z konstrukce samotné (srov. případy jako *there are no exceptions*). Ve skupině jiných odchylných ekvivalentů je absence konatele zcela evidentní v převládajícím typu franc. *on* – tranzitivní sloveso – předmět → angl. podmět (← franc. předmět) – intransitivní sloveso: exx 71 (s. 49), 76 (s. 50), s. 78 (s. 51) aj. Tato opakující se korespondence zajímavě ilustruje rozdíly mezi angličtinou a francouzštinou v povaze podmětu: zatímco angličtina, jak to už ukázal Mathesius, preferuje podměty konkrétní, francouzština evidentně preferuje podmět obecný, což je ovšem důsledek toho, že má pro to systémový prostředek.

Na závěr rozboru autorka pojednala též o modalitě, záporu a slovesném čase. Z těchto aspektů je pro zkoumané téma nejrelevantnější čas: autorka zkoumá souvislost slovesného času s druhem reference. Příznačný temporální rys generické reference, atemporálnost, není však omezen jen na prézens, nýbrž při textové orientaci na minulost se v angličtině v důsledku souslednosti časové může reflektovat i v čase minulém. V pojednání o záporu je pro téma práce relevantní pouze ekvivalent *no one*, ekvivalenty francouzského *ne + verb + que* jsou záležitostí protějšků odlišné záporné struktury, nikoliv ekvivalentů obecného konatele.

Poznámky a dotazy k jednotlivostem:

s. 10: generické zájmeno nelze vytknout nejen vytykáací konstrukcí: je neslučitelné se všemi fokalizátory

s. 34: co se míní větou: *generic you is never anaphorically referred to by a personal pronoun?*

s. 49, ex 70: velmi správný výklad

s. 56, ex. 93: co by znamenala neurčitá reference *people* v tomto případě?

s. 61, ex 104: deiktická zájmena nemohou být užita anaforicky?

s. 68: u příkladů *can* v protějšcích nemodalizovaného slovesného tvaru francouzského mělo být zvaženo, zda nejde o funkci vyjadřovat děj aktuálně probíhající (všechny příklady obsahují sloveso smyslového vnímání)

Jazyková stránka předložené práce je na náležité úrovni (ojediněle chybná lexikální volba: s. 49 *wilful agent*, s. 62 *the data are random*).

Závěr:

Diplomová práce Andrey Železné splňuje požadavky kladené na diplomový úkol. Jak vyplývá z předcházejících odstavců, je založena na spolehlivé znalosti odborné literatury a je náležitě zpracována jak po stránce metodologické, tak pokud jde o rozbor výzkumného materiálu. Zmíněné nedostatky celkově kladné posouzení předložené práce nesnižují. Doporučuji ji k obhajobě a v závislosti na jejím průběhu ji předběžně klasifikuji známkou velmi dobrou.